וועט רומעניען זיין אהין אדער אהער?

די לעצטע צייט פערנעהמט רומעניען דעם הויפּט פּלאַץ אין די מוחות און אין די געשפּרעכען פון די אייראָפּעאישע דיפּלאָמאַטען. ביידע צדדים, די עלייעס און די טיוטאָנישע פערבינדעטע שטרענגען אָן אַלע זייערע כוחות צו געווינען רומעניען אויף זייער זייט. די דייטשען, כדי פאַלשטענדיג צו קאָנטראָלירען די באַלקאַנען, און די עלייעס, ערשטענס דורכצולאָזען אַ רוסישע אַרמעע, וועלכע זאָל אַטאַקירען בולגאַריען און דערנאָך, צוזאַמען מיט דעם איבריגען מיליטער פון די עלייעס, אַרויסצוטרייבען די טיוטאָנישע פערבינדעטע פון דעם באַלקאַנישען האַלב־אינזעל.

וואָס די עלייעס פערלאַנגען איז, אַז רומעניען זאָל, אַזוי ווי גריכענלאַנד בלייבען „פריינדליך נייטראַל". אַזוי ווי די גריכען האָבען געזען.

דייטשלאַנד ווידער וויל נאַטירליך ניט אַז רומעניען זאָל זיין „פריינדליך נייטראַל" צו די עלייעס און רומעניען בייגט זיך אהין און אהער, ווי געריסען פון צוויי שטורמווינדען פון צוויי פערשיעדענע זייטען.

ווי די זאַך שטעהט קען מען נאַטירליך גאָרנישט פאַראויסזאָגען. היסטאָריש דאַרף רומעניען צושטעהען צו די עלייעס ערשטענס דורך איהר טהייל־ווייזע ראַסענפערבינדונג, ווי איהר געשיכטע דערצעהלט מיט פראַנקרייך און איטאַליען, צווייטענס דורך דאָס אַראַנצוויזישער קולטור, וועלכע הערשט צווישען דער לייטענדער קלאַס פון רומעניען, און דריטענס, ווייל רומעניען האָפט, אַז מיט דעם וואָס די עלייעס וועלען בעזיעגען די ירידטשע פערבינדעטע, קען זי אפשר צוריק קריגען איהרע צוויי פאַרווינצען: טראַנסילוואַניען, וועלכע באַלאַנגט צו אונגאַרן, און בוקאָווינאַ, וועלכע געהערט צו עסטרייך. אָבער ווי געזאָגט קען מען איצט גאַרניט פאַראויזאָגען ווייל פיעלעס אַאיז איצט פאַרגעקומען אין אייראָפּאַ, וואָס דער געוועהנליכער גאַנג פון שכל קען ניט בענרייפען, פּינקט אַזוי ווי ער קען איבערהייפּט ניט בערייפען די גאַנצע שוגדעריכע מלחמה און דאָס אויסשלאַכטען פון גאַנצע פעלקער.

און וואָס איז מיכה רומעניען אַליין? ווי האַלט עס מיט די געפיהלען פון דער בעפעלקערונג אין בעצוג צו דער מלחמה? איז זי פאַר קריעג אדער פאַר פריעדען, אויב אַזאַ זאַך ווי פריעדען איז איצט מעגליך אין אייראָפּאַ?

ביים פאָלק אין אַלגעמיין פרעגט מען דאָך נאַטירליך גאָרניט; וואָס די פיהרער, וועלכע האַלטען די לייצעס אין די הענד, ווילען, דאָס טהוען זיי, און וואָס זיי בעשליסען איז בעשלאָסען און פערוויעגעלט.

אָבער אינטערעסאַנט זיינען די לעצטע נאַכריכטען, וועלכע זיינען אָנגעקומען פון בוקאַרעסט, רומעניענס הויפּט שטאָט. אין די ענגע ראַהמען פון אַ טעלעגראַמע קען מען אַמאָל דערזעהען דאָס גאַנצע בילד פון אַ פאָלקס פּאָליטישען, עקאָנאָמישען אדער פסיכאָלאָגישען צושטאַנד.

נעהמט למשל איינע פון די לעצטע רומעניש טעלעגראַמעס, אין וועלכער עס ווערט געמעלדעט, אַז די דעפּוטאַטען האָבען זיך צופאַסטשט אין פאַרלאַמענט בעת דער רומעניש קעניג, פערדינאַנד האָט אָנגעהויבען לייענען זיי טהראָן רעדע. די טעלעגראַמע דערצעהלט אויך, אַז אָנגעפאַנגען האָט זיך דאָס געשלעג דערפאַר, אַז אין דער גרעסטער שונא פון דייטשטהום.

ביי אירגענד וועלכער פרייהייטס בעוועגונג, נעפינט מען מיליע'ן אַלס איינעם פון די הויפּט פיהרער, און וואו אַ איד איז ערגעץ אין אַ צרה נעהמט מיליע אויף דעם קאַמפּף פאַר דעם אידען. מיליע'ן אאַרט ניט צו דאָס אין איין איד, אדער עס האָט

דער איד און דאָס ליכטעל

שלמה האַלפּערין

דער איד: —

וואָס ביסטו, ליכטעל, אַזוי בלאַס אין
מרה שחורה,
עס פּאַסט דאָך ניט פאַר אַ גאָלדענער
מנורה.
קוק! די רופסט ביי מיר אַרויס אַ טרערה.
דערצעהלט וואָס דריקט דיין האַרצען שווער?

דאָס ליכטעל: —

נישט פון נחת ווער איך בלאַס
און אַרים,
אין האַרצען ליגט און טאָטשעט מיר
אַ וואָרים
מען האָט מיין ליכט צו שאַנד געמאַכט . . .
— צו וואָס מען האָט מיך אויסגעבראַכט!

דער איד: —

יאָ איך ווייס, מען ברייננט דיך אויס
פאַר שטותים.
אַנשטאָט "העלדען" רעדט מען גאָר
פון "נסים".
אַ "פלעשעל ביימעל אויסגעטראַכט,
פאַר אַ "געצען" דיך געמאַכט . . .

דאָס ליכטעל: —

אַ פרייגד! מיין בלוט טהוט טראָפּענווייז
מיר טריפען,
מען נוצט מיך אויס צו "קאָרטען" אין צו
"גרייוועל",
מיך מיט קריסטמאַס מישט מען אויס . . .
אוי! האָב רחמנות, לעש מיך אויס!

דער איד: —

יאָ! איך לעש דיך אויס מיט מיינע
טרעהרען . . .
בעפרייט פון דיינע צרות זאָלסטו
ווערען.
אַצינד בלייב איך נאָר אַליין.
ווער וועט הערען מ י ן געוויין? . . .

אידישע פאַרמערס קאָנווענשאָן אין ניו יאָרק

ניויאָרק —

דיא זיעבעטע יעהרליכע קאָנווענשאָן פון דער אידישער פאַרמערס פעדעריישאָן אין אַמעריקא איז וונטאָג אבענד פאַרמאָל ער עפענט געוואָרען מיט אַ פערזאַמלונג איז אדיטאָריום פון עדיוקיישאָנאַל אַלייענס, איסט בראָדוויי און דזשעפערסאָן סטריט. דיא פאַרמערס דעלינאַטען מיט זייערע עעלטערע קינדער און אַ היבשע צאָהל בע זוכער האָבען אָנגעפילט דיא גרויסע האַל.

דער הויפּט רעדנער פון אבענד איז געווען דער מיליאָנער דזשייקאָב ה. שיף ער האָט אָנגעפאַנגען זיין רעדע מיט דער ערקלעהרונג דאָס ער איז אויך אַ פאַרמער. "יאָ איך האָב אַ פאַרם" האָט דער מיליאָנער געזאָגט מיט אַ שמייכעל און אַ שעהנע פאַרם דערצו. איך האָב אָנגעזאָגט מיינע דיינערס דאָס ווען אימיצער קומט אויפ'ן פאַרם זיי זאָלען איהם פרעגען אוב ער וויל אַ גלאַז מילך. אדער אַ גלאַז שאַמפּיין איך בין אבער אַלע מאָל מעהר צופריעדען ווען דער בעזוכער וויל שאַמפּיין, ווייל אַ גלאַז שאַמפּיין קאָסט מיר פיעל ביליגער וויא אַ גלאַז מילך פון מיין פאַרם".

נאָך דיעזער שפּאַסהאַפטער בעמערקונג איז מר. שיף געוואָרען ערנסט, ער האָט אָנגעוויזען דאָס דיא אידישע פאַרמערס פון דער איסט, זיינען דיי אָרגאַניזירט אין אַ פעדעריישאָן האָבען אויף זיך איצט גרוסע פליכטען. נעמליך, צווייוויזען דיא אירישע אימיגראַנטען אַ וועג צום פאַרם לעבען. "נאָך דיעזער שרעקליכער מלחמה האָט מר. שיף געזאָגט "וועט דיא אידישע אימיגראַציאָן, דענק איך, זיין זעהר גרויס עס איז אמת דאָס דיא פעראייניגטע שטאַטען האָט געגנן פלאַץ פאַר זיי, אבער ניט אין דיא גרויסע שטעדט, וואָס זיינען אין בערפילט. מיר דאַרפען צוגרייטען אַ מעג ליכקייט פאַר אונזערע ברידער, וועלכע וועלען קומען אהערצו, צו בעזעצען זיך אין פאַרמס און מאַכען אַן אנשטאַנדיגען לעבען".

מר. שיף האָט גערעדט וועגען אַמעריקע געזעלשאַפטליכע פראַגען, אבוואָהל זיי זיינען ניט געווען אַם פּלאַץ און דיא פאַרמערס האָבען זיכער ניט פערשטאַנען וואָס ער האָט געמיינט, אבער דאָס זיינען געווען אין אַלגעמיין וויכטיגע פראַגען. ער האָט קריטיקירט דיא אינטאַטאַרס וויא ער האָט זיי אָנגערופען וועלכע שרייען דאָס דאָס אידישעפאָלק דאַרף האָבען נייע פיהרערס, וועלכע זאָלען ערוואַכלס ווערען אַלס אַזעלכע, אויף אַ דעמאָקראַטישען באַזיס. "מיר האַרפען האָבען נייע און מעהר פיהרערס" האָט מר. שיף געזאָגט שאַרף "אבער מיר דאַרפען ניט האָבען

(פאָרטזעצונג אויף פייז זש 6)

NO ALUM

ALL INGREDIENTS ARE PLAINLY PRINTED ON THE LABEL

THE WHITEST, LIGHTEST

MAGIC BAKING POWDER

CONTAINS NO ALUM

„עס אַרבייט זיך מעהר און שנעלער"
אויף
פריי'ס
קאַקאַו

צו פיהרען אַ גרויסען מאַגול און צו זיין תמיד אין צייט מוז מען האָבען דער צו מאַרך אין קאַפּ, מוסקולען, און נערוועז. ווען מען מוז אַ מאָהל מאַכען אַן עקסטראַ ראָן" מוז דער אינדזשעניער זיין ווירקליך קלוג ווען ער ווייס זיך אונ טער צו גאַרטלען מיט אַ קאַפּ „פ ר י י ' ס קאַקאַו. פ ר י י ' ס. ווייל עס מאַכט "נערוועז פון שטאָל". עס איז אַ פּראַכטפאָל מאַכל פּונקט ווי אַ מחיה, דיגע משקה.

טרינקט פ ר י י ' ס רעגעלמעסיג אַ י י י ן און באַמערקט ווי פיעל כח איהר באַקומט דערפון.

Trade Supplied by
J. S. FRY & SONS, Limited
Truro, Montreal, Toronto, Winnipeg, Calgary, Edmonton, Vancouver, Victoria.

81

א געאַריעווסקיע קאַוואַליער

(פאָרזעטצונג פון פיידזש 4)

און מיט אַ ציטעריג קול —

— איך האָב מיינע אויגען צום הימעל אויפגעהויבען, כ'האָב שוין נאָר ניט מעהר געקענט זאָגען, נור מיט'ן גאַנצען אימפּעט האָב איך אַרויסגעזאָגט — שמע ישראל.

פּלוצלונג דערהער איך פון ווייטענס, צווישען די מאַסע טויטע און פער וואונדערטע וואָס זיינען אויסגעלייגט גע וועזען אין די חמרים, עפּעס ווי אַ שוואַכען קרעכץ, איך האַרך זיך איין, און דער הער — שמע ישראל, אידען בני רחמנים, שמע ישראל, שמע ישראל.

כ'האָב פערגעסען אַן מיר אינגאַנצען. איך האָב ניט געקוקט, וואו די קויען פליהען, און מיט'ן גאַנצען אימפּעט דאַרט אהינגעפלויגען, געטראָפען דאָרט אַ איד ליעגען, געהאַלטען שוין שמע.

כ'האָב איהם געוואָלט אויפהויבען, האָט ער ניט געוואָלט, 'כשטאַרב שוין — זאָגט ער, נעהם פון מיר אַרויס דעם בריעף צו מיין ווייב און קינד נעהם אויך מיינע תפילין אַרויס, אין גיב זיי דאָס איבער טאַמער בלייבסטו לעבען, נעהם זיי און דערלאַנג עס צו מיין מויל. כ'וועל זיי קושען איצט, נאָך איין־איינציג מאָל. זאָל מיין זוהן דאַוונען אין זיי זיין גאַנצעס לעבען און מיט'ן קוש אין די תפילין איז די נשמה אַרויס.

„איך שטעה מיר אַזוי פערטראַכט קוק מיר צו די הרוגים, און אַרום מיר לוי פען קוילען, מיין שינעל איז שוין אין איינינע ערטער דורכגעלעכערט אבער מיך אַרט עס ניט כ'האָב נור אין זינען ווי נאָך די תפילין מיט'ן בריעף צו בעזאָרגען, און איך געה מיר פאַמעלאָך דאַרט אַרום.

ערשט איצט דערזעה איך מיין פעלך וועבעל ליגן אהן אַ פוס, און ניט ווייט פון דאַרט, יעווא בלאַנגאַראַדי דער ראַטנער ריען הורא! קאַמאַנדיר, פון מיין אייגענע ראָטע, צובלוטיגט פון אַלע זייטען, און קרעכצעט, בעט הילף פויל איך זיך גאָר ניט גיעב אַ נעהם דעם ראַטנער ווי מען נעהמט אַ קינד, און אַט איז ער שוין ביי אונז, ראַטעוועט — זאָג איך, איהם אוועקלייגענדיג און לויף מיין יעפרייטאַר לאַזט ניט דאַמאָלס ווייטער נאָך'ן פעלדוועבעל.

פּלאַצען פונקט אויף גרויסע שווערע קויען. אבער מיך ציהט אהין אפשר נאָך אַ איד נאָך אַ בריף נאָך אַ פאַר תפילין און לויף ווייטער צווישען פייער און רויך.

איך קוק מיך אום, אהן שום פחד, כ'האָב תפילין ביי מיר צוויי פאַר. אבער כ'זעה ניט מעהר אַליין איז טויט מען. טרעט אויף הרוגים, איך לויף צום פעלדוועבעל כאַפּ איהם אויף דיפּלויצעס. און דאָס בלוט רינט אויף מיר פון אַלע זייטען, אַ קויל לויפט פאַר מיין אויער פערבייי נור איך שפּייער ניט און לויף מיט אַלע כחות צו אונז אַריין.

אויף צו מאָרגענס איז שטיל געוואָרען ס'איז זוניג וואָס געבליבען פון אונז נור אונזער אַרט האָבען מיר אויפגעהאַלטען, און שפּעטער זענען אַ גרעסערע חיל צו אונז צוגעקומען, און מיין ראַטנער האָט אַלעמען אָנגעזאָגט אויף מיר — אַט איז ער דער יעווריטשיק. ער איז אַ מאַלאַדיעץ

[illegible] אויסגעשטעלט, און דער פאַלקאָוניק אַליין האָט אַלע דערצעהלט, וואָס איך האָב געטהון — זעהט — זאָגט ער, ראַביאַטי, כאַטיא ער איז אַ ישיר, און דאָך וויים ער וואָס סלוזשבע הייסט, זעהט קוקט אַן זיין פּנים ווי ער זעהט אויס און ער איז געווען זען צו ראַטעווען זיין נאַטשאַלסטוואָ

און זאָגענדיג דאָס איז ער אַליין צו־נעגאַנגען צו מיר, געזאָגט מיר — „מאַלאַדיעץ" און אָנגעשטאַכען אַט די צוויי מע־דאַלען, און אַלע סאַלדאַטען האָבען געשיי לאַנד.

מיליע, אַלס זעלבסטשטענדיגער סאַר־אַליסט, ניט בעלאַנגענדיג צו קיין פּאַרטיי אין אין גייסט פערבונדען מיט אַלע אונ־טערדריקטע, איז געוואָרען איינער פון די אינטערעסאַנטעסטע פיגורען פון רומעניען, און מען קען כמעט מיט זיכערהייט זאָ־גען, אַז ער איז דער פּאָפּולערסטער מענש אין לאַנד.

מיליע איז געבענשט מיט אַלעס וואָס די נאַטור קען שענקען אַ מענשען, וועלכער איז אַ געביירענער קעמפּפער. ער איז הויך געוואַקסען, זעלטען שעהן און אַנצי־הענד, אַ וואונדערבאַרער רעדנער, אַ פיי־ערדיגע נאַטור און אַ זעלטען שאַרפע פע־דער, ער האָט אויך געגאָסען זיין העכע־רע ערציהונג, אין די אויסוועדזיטעטען פון בריסעל, די שווייץ און פראַנקרייך, און איז דער גרעסטער שונא פון דייטש־טהום.

ביי אירגענד וועלכער פרייהייטס בע־וועגונג, נעפינט מען מיליע'ן אַלס איינעם פון די הויפּט פיהרער, און וואו אַ איד איז ערגעץ אין אַ צרה נעהמט מיליע אויף דעם קאַמפּף פאַר דעם אידען. מיליע'ן אאַרט ניט צו דאָס אין איין איד, אדער עס האָט ניט אבער אַזוי לייכט איז געווען דעם געאַרגעווסקי צו קריעגען; הייגט אַ ליאַדע וואָס בעקומט מען אַ געאַרגעווסקי אָהן אַ האַנד אַ געאַרגעווסקי; פּרליהרט מען אַנ'אויג, ווער שמועסט נאָך ביידע, בע קומט מען באַלד אַ געאַרגעווסקי אַ מאָל אבער אַמאָל אַהא האָט מען בעדאַרפט דאָס פערדיענען, עפּעס בעווייזען, שוין אייג־מאָל אַ כראַבראַסט, אַ רודיע האָב איך פון שונא געראַטעוועט אַנ'אַפיציר פונ'ם שונא אַ לעבעדיגען געבראַכט, און דעם פאַלקאָוו ניק מיינעם פון אַ זיכערען טויט געראַטעט וועט פרשטעלענדיג איהם מיט מיין גוף אַליין און די קויל איז מיר אַריין אַט דאָ, און שפּעטער נאָך איבערנומען די קאַמאַנ דע איבער אַ גאַנצע זוואַר, ווען אונזער זוואַרנע איז געפאַלען ווען מיר זענען אין וואַלד אַריין אַט אַזוי פערדיענט מען אַ גע־אַרגעווסקי.

כ'בין טאַקע געווען דער איינציג־נער איד אינ'ם פאָלק מיין ראַטנער האָט עס בעדויערט, געזאָגט מיר טאַקי בזה הלשון: "אַ שאַד, מאַשקאַ, אַ שאַד וואָס דו ביזט אַ יעווריי, אַ ניט וואַלסטו דאָך געוואָרען אַ יעפרייטאַר, און אפשר גאָר אַן אונטער אפיציר

מיליע די מלחמה האָט זיך געענדיגט און איך בין נאָך געבליעבען דיענען, אבער "אַנ'אויג" האָב איך ביי זיי געהאַט, כ'־האָב שטאַרק נושא חן געווען ביי זיי, פערשטעהסט? מען דאַרף האָבען שכל.

כ'מיין דיר דאָ צו דערצעהלען, וואָס איך פערמאָג, און אפילו דער סאַמאַדאַ־דנע גענעראַל האָט דערפאַר דרך ארץ, נור וואָס דען, מען דאַרף האָבען שכל און ניט אנקומען צו משפּטים און דאַרפען זכות אבות.

כ'מיין עס דאָ מיט'ן סטראַזשניק, פטור זעהסטו, עפּעס גע'נותן'ט איהם אין יד אַריין און שטיל".

שטיל, מיט'ן קאָפּ אַראַבגעלאָזען ווי אַ פערשעהמטער, בין איך אַרויס פון גע־אַרגיעווסקי קאַוואַליר.